

פרשת חיי שרה

הליכות עולם לו

(חבקוק ג' ו')

לעילוי נשמת ר' יהודה לוי ז"ל

זמן ר"ת	צאת השבת	חלקת נרות	לוח אור החיים
17:51	17:16	16:26*	י-ם
17:47	17:13	16:23	ת"א
17:47	17:13	16:23	חיפה
17:50	17:16	16:26	ב"ש

* לנוהגים 40 דק': 16:06

מידות או יחוס

אברהם אבינו ומדוע הוא מוסף, היה לו לעשות נסיון שהאשה אשר אומר אליה תנשאי ליצחק ותעלי לארץ ישראל היא האשה אשר הוכחח ליצחק, שהרי זה התנאי שהזכיר והדגיש אברהם אבינו. ובכלל מדוע הוא עושה נסיונות אם הוא יודע מרבקה שיגש ישירות ויברר עליה.

ונראה לבאר בס"ד ותחילה נקדים דברי הרמב"ם במורה הנבוכים (ח"ב פמ"ח) שכל מה שקורה בעולם אפילו שנעשה על ידי בני אדם או בעלי חיים וכיו"ב, התורה מיחסת הכל אל הבורא יתברך, שכן הכל מאיתו יתברך והוא מסובב הסיבות ומביא כל דבר על ידי אמצעים וגלגולים רבים, והתנ"ך כותב את הסיבה הראשונה לכל שהוא ה' יתברך. וא"כ כאשר כתוב ברש"י שהקב"ה בישרו, אין הכוונה הקב"ה בכבודו ובעצמו אלא שכן סובב הבורא יתברך שיודע לאברהם אבינו והכל שליחי הבורא יתברך, וכמו שבישרו על לידת יצחק על ידי המלאכים, כן בשורת הזיווג הוא על ידי שליחי הבורא יתברך. [וכן כתב האבן עזרא על הפסוק שהבאנו לעיל כְּאִשֶׁר דָּבַר ה', שכן גזר ה', וכעין זה פירש ההעמק דבר שזה בהשגחה פרטית].

והנה כאשר באו אותם שליחים לבשר את אברהם שנולדה רבקה, וכמו שנאמר וַיֵּגַד לְאַבְרָהָם לְאֵמֶר וכו', אותם שליחים גם הטעימו בפני אברהם אבינו שהיא ראויה להיות כלה ליצחק בנו, וזה נאמר אז בעת לידת רבקה, ובודאי שכונת המבשר מצד שהיא ממשפחתו, אמנם גם אברהם אבינו רואה בכך חשיבות לקחת ממשפחתו, אך מעל היחוס המשפחתי הוא מעדיף מידות טובות ומעשים טובים, ולכן מצוה את אליעזר שילך לארם נהרים שם יש נשים עם מידות טובות, ויקח לו אשה לבנו, דהיינו המתאימה לו מבחינת מעשיה ומידותיה, ולא רצה לומר בדוקא רבקה, שחשש שאליעזר יהיה משוחד כלפיה ויאמר אין טוב יותר מאשר משפחה, ענבי הגפן בענבי הגפן, ולכן גם הקדים ארצו למולדתו, ולא אמר רק למולדתו, שרצה שאליעזר יבחן ויבחר אשה מכל בנות ארץ ארם, ורק רמז לו גם על מולדתו והיינו על רבקה שהיא ממשפחתו (עיין באבן עזרא).

אליעזר מבין את דברי רבו הגדול, אך הוא נבוך, שהרי בודאי אברהם היה מעדיף ממשפחתו, ואיך יעשה שהרי נצטווה לא ללכת אל המשפחה, ולכן שוטח תפילתו לפני בורא עולם שיקרה לפניו את האשה המיוחלת מבת משפחתו מבלי שיגש אל משפחתו, ומחפש תחילה אחר מידות טובות ומעשים טובים, ולא אחר משפחת אברהם אבינו, ואולם בראותו שכבר מצא מידות טובות כלבבו, משתאה לראות ההצליח ה' דרכו, האם היא גם ממשפחת אברהם אבינו שעל כך התפלל, וכידוע ה' הצליח דרכו וזימן לפניו בראשונה את האשה האמיתית המתאימה ליצחק מכל הבחירות מידות מעשים טובים והיחוס משפחתי, אשר אחריו חיפש באחרונה.

אחים יקרים, בודאי כל אדם מחפש אשה התואמת למשפחתו, דהיינו לעדתו ולמסורת אבותיו, אך מעל הכל מלמדנו אברהם אבינו שתהיה בעלת מידות טובות ומעשים טובים, וכך נבחר שידוך, וכך נחנך את בנותינו שיהיו ראויות לשידוך הגון וטוב.

בפרשתנו אנו קוראים על נישואי יצחק ורבקה, אלא שלא כדרכה התורה מאריכה מאוד בצורת השידוך, היאך נעשה ומה נאמר בין המחותן והשדכן, ובודאי אריכות זו ללמד אותנו תועלת ולקח, על מה צריכים להסתכל בשידוך ומה עדיף ממה, וכמו שנבאר בע"ה. הנה כאשר קורא אברהם לאליעזר עבדו, השדכן שיוצא לדרכו מצויד בכל טוב אדוניו בידו להביא את האשה כלילת המעלות לפני בן אדוניו יצחק אבינו, משביעו תחילה שלא יקח אשה מבנות הכנעני ואח"כ מצוהו שילך אל ארץ הולדתו ומשם יקח אשה לבנו, ואליעזר מתפלפל עימו מה יהיה אם האשה לא תרצה לבוא, ואברהם משיב שבשום פנים לא יקח את יצחק לשם, אלא הקב"ה יזמן לו אשה שתסכים לבוא, ואם לא תרצה לבוא הוא יכול לקחת אשה מבנות לוט או מבנות ענר אשכול וממרא, אבל לא יוציא את בנו מארץ ישראל. ומבואר שאברהם אינו מצוה את אליעזר על אשה מיוחדת, רק שתהיה מארץ הולדתו מארם נהרים.

והנה צריך להבין הרי כבר בסוף הפרשה שעברה נאמר וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֵּגַד לְאַבְרָהָם לְאֵמֶר הִנֵּה יִלְדָה מִלְּפָנָי גַם הוּא פְּנִים לְנַחֲרוֹ אֶחָיִךְ. ופירש רש"י: בשובו מהר המוריה היה אברהם מהרהר ואומר אילו היה בני שחוט כבר היה הולך בלא בנים, היה לי להשיאו אשה מבנות ענר אשכול וממרא, בישרו הקב"ה שנולדה רבקה בת זוגו, וזהו הדברים האלה הרהורי דברים שהיו ע"י עקידה. עכ"ל. ולאחר מכן נאמר וַתִּגְוָל יֵלֶד אֶת רַבֵּקָה, ופירש רש"י: כל היחוסין הללו לא נכתבו אלא בשביל פסוק זה. ומכל זה אנו רואים שאברהם אבינו ידע כבר שנולדה רבקה, והיא המיועדת ליצחק, וא"כ מדוע אברהם אינו אומר לאליעזר לך ישירות לבית אחי, יש לו נכדה בשם רבקה, ותשאל אותה אם רוצה לבוא. ואפילו אם נאמר שרק ידע שנולדה רבקה היה לו לכיין את אליעזר ישירות לבית רבקה ולברר אודותיה, וכ"ש שבישרו שהיא בת זוגו. וביותר שהרי לבן אומר לאליעזר (כ"ד נ"א) הִנֵּה רַבֵּקָה לְפָנַי קַח וְלָךְ וְתֵהִי אִשְׁתְּךָ לְכֵן אֶדְוֶיֶךָ פְּאִיֶשֶׁר דָּבַר ה', והרי אפילו הוא יודע שכן ייעד ה', ואיך אברהם מתעלם מזה.

וגם על אליעזר יש לתמוה, שכאשר מגיע לארם שם על הבאר הוא מבקש מה' שהנערה שיאמר השקיני מעט ותאמר שתה וגם גמליך אשקה היא הנערה אשר הוכחח ליצחק. ומבואר שאליעזר אינו יודע מרבקה ולכן אינו מבקש על רבקה, אלא כמו שציווהו אברהם על כל אשה מארם שתסכים לבוא ארצה ולהנשא ליצחק. ואולם כאשר הוא מבקש מהנערה והיא מסכימה להשקות לו ולכל גמליו, הנה אחר שהשקתה אותו בעוד היא שואבת לגמליו נאמר: וְהָאִשׁ מִשְׁתָּאָה לָהּ מִתְרִישׁ לְנֶעֱת הַהֲצִלִים ה' דְּרָפָם אִם לֹא, ואינו מובן הרי הוא ראה שעשתה כדבריו, ולא יזיה הצלחה הוא מחכה, והנה רש"י מיד כותב: משתאה - משתומם ומתבהל על שראה דבריו קרוב להצליח אבל אינו יודע אם ממשפחת אברהם היא אם לאו. עכ"ל. ולפי האמור הוא פלא, שהרי אברהם לא הצריכו שתהיה ממשפחתו ומדוע הוא תולה הצלחתו אם היא ממשפחת אברהם אם לא. וכמו כן יש לשאול מי אמר לאליעזר לעשות נסיון כזה שתשקהו לו ולכל גמליו, שהרי אין זה מתנאי

טעון גניזה | נא לא לקרוא בשעת התפילה וקריאת התורה!

להצלחת חן בת רחל

הליכות והלכות

אל תיקרי הליכות אלא הלכות (נידה ע"ג.)

הנהגות לסדר הלילה (המשך, תיקון חצות)

כז. כתב הטור (סי' א'): ויפיל תחנתו לפני המקום אחד המרבה ואחד הממעט ובלבד שיכוין לבו בתחנונו, כי טוב מעט בכוונה מהרבות בהם שלא בכוונה. וכן פסק בשו"ע (שם סעי' ד'). ודברים אלו נכונים לכל השיטות, אולם לפי רבנו האר"י שיש ענין באמירת מזמורים אלו שסידר בדוקא, לכן אפילו אם אינו מתחנן יאמרם ולפחות ישתדל לומר מזמור על נהרות בכל בתחינה. [וכתב רבנו האר"י (שער הכוונות שם) שיבכה בתיקון חצות כמו חצי שעה, ובאמת שצריך לזה דעת צלולה ועומק הכונה, אך אם אומר תיקון חצות קודם עלותו לישון, כמו רוב האומרים שנשארים עד חצות לילה ועוסקים בתורה, ואומרים תיקון חצות ועולים לישון, אז קרוב מאוד הדבר שיאמרוהו בלא כונה ואף יכול להרדם בעת אמירתו. ולכן הטוב במקרה כזה לעשות כאמור לומר לפחות מזמור על נהרות בכל בתחינה].

כח. כתב בספר סדר היום (סדר ברכות השחר), שאחר התיקון חצות יאמר: מאמין אני באמונה שלמה בנחמת ציון, ואלקיני ברחמי ינחמנו מאבלנו ויגאלנו בקרוב ויחדש מלכותו עלינו במהרה אמן. והוא מן הדברים השואלים ממנו צפית לישועה. עכ"ל. [והביאו הברכי יוסף (סי' א' אות ח') בשם זקינו ר' אברהם אזולאי בלשון שונה מעט]. ואינו מופיע בסדורים, אבל אין שום הפסד ומניעה לאומרו. [וכבר ראינו שהחיד"א הביאו ולא ראה בזה מניעה ע"פ הסוד. וכן אנו נוהגים לומר פסוקים אחר תיקון לאה ואע"פ שלא הזכרו בדברי רבנו האר"י, וכ"כ בכף החיים (ספר, סי' א' ס"ק י"ט) וז"ל: אחר תיקון לאה הנזכר מנהיגו לומר מזמור בשוב ה' את שיבת ציון ובקשת מלך רחמן רחם עלינו וכו', ואף על גב שלא נזכרו בדברי רבינו האר"י ז"ל אין חשש לאומרם בסוף תיקון לאה המסודר מהאר"י וכתב בן איש חי שם דכן מנהג החסידים בעיר הקודש תוב"ב לאומרם כדי לפסוק בנחמה. עכ"ל. וכנראה שמפני כן לא נהגו לומר תפילה זו שהביא בסדר היום שכבר אנו אומרים הרבה פסוקי נחמה ותפלת מלך רחמן שכולו נחמה, וכנראה שבדורו של החיד"א לא נהגו לאומרם ולכן כתב לומר תפלת הסדר היום, ומה גם שזקינו הביאה, ומ"מ האומרו מרויח תפלה נוספת].

כט. יש מי שאומר שגם הנשים צריכות לומר תיקון חצות (כף החיים ספר סי' א' אות ט"ו, הליכות עולם ח"א עמ' מ"ח). ויש מי שאומר שלא יאמרו תיקון חצות (בן איש חי וישלח אות ו'). ובאמת שמעולם לא נשמע שאשה תאמר תיקון חצות. [וגם הראיות שהביא כף החיים במחכ"ת אינם ראיות ודברי הבא"ח וראיותיו נכונים, וכמו שהעלינו בספר ויוסף עוד דוד (ח"א פרשת וישלח), ומ"מ גם הנשים יכולות להצטער על החורבן, וכשם שחייבות בכל התעניות צבור שתיקנו רבותינו על החורבן (ל' בטבת, וי"ז בתמוז וט' באב וג' בתשרי), ושכרן הרבה מאוד, ואינן צריכות לחכות לחצות אלא יכולות לומר אף קודם חצות, ואם יוכלו יכוונו לשעות שהמשמרות משתנות. [שאף הגברים יכולים לומר קודם חצות ואף ביום ממש, רק שהתפילה שמתפלל בשעה שהמשמרות משתנות היא רצויה יותר לכן טוב לכוין לאותם שעות]. [ויוסף עוד דוד שם].

כד. אמרו רבותינו (ברכות ג.) שלוש משמרות ישנם בלילה, ועל כל משמר ומשמר יושב הקדוש ברוך הוא ושואג כארי ואומר: אוי לבנים שבעונותיהם החרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין אומות העולם. וכתב הרא"ש (ברכות פ"א סי' ב) וראוי לכל ירא שמים שיהא מיצר ודואג באותה שעה ולשפוך תחנונים על חורבן בית המקדש כמו שנאמר קומי רוני בלילה לראש אשמורות. עכ"ל. וכ"פ הטוש"ע (סי' א' סעי' ב) וז"ל: המשכים להתחנן לפני בוראו יכוין לשעות שמשתנות המשמרות, שהן בשליש הלילה ולסוף שני שלישי הלילה ולסוף הלילה, שהתפלה שיתפלל באותן השעות על החורבן ועל הגלות, רצויה. עכ"ל. ולפי דבריהם אין תפילה מיוחדת אלא כל אדם יתפלל כפי צחות לשונו, ובעיקר שיצטער על החורבן ועל הגלות. [ועיין בספר סדר היום (סדר ברכות השחר) שכתב סדר תיקון חצות לומר מזמור על נהרות בכל וקינה אחת ולאחר מכן פסוקי נחמה].

כה. אולם לפי דברי הזוהר הקדוש (ה"א רלא.) והמקובלים (שער הכוונות דרוש ד' מהלילה), התפילה על החורבן והגלות זמנו דוקא אחר חצות לילה עד הבוקר, והוא נקרא תיקון חצות, ומתחלק לשנים תיקון רחל ותיקון לאה, והוא על פי שמות הפרצופים העליונים הרוחניים (ולא רחל ולא ממש), ויש לזה סדר קריאה מה לומר בכל אחד. ולזמן הזה של חצות לילה, יש לזה סמך גם מהגמרא (וכמו שהאריך המ"א (סי' א' ס"ק ד') וכן מוכח מהגמרא ביבמות (ע"ב). שזמן חצות לילה הוא עת רצון], וגם דוד המלך ע"ה היה מתעורר בחצות לילה לעסוק בתורה ולשורר ולשבח (ברכות ג.), ובודאי מפני שאז הוא עת רצון.

כו. והנה כבר נתקבל סדר זה אצל כולם ומופיע הוא בכל הסדורים, ולכן מי שיכול לומר בעת חצות [ועדיף בשעת חצות ממש] לומר את סדר תיקון חצות המסודר מרבנו האר"י, תבוא עליו ברכה, ואם לא יאמרהו קודם עלות השחר. ואולם מי שאינו יכול, שאינו ער לא בחצות ולא קודם עלות השחר, עדיף שיתפלל על החורבן ועל הגלות כדברי השו"ע בשעות שמשתנות המשמרות, וזה כל אחד יוכל לעשות, [ולדוגמא אם חצות באחד עדרה ועשרים, יכול בסביבות תשע ועשרים להתפלל על החורבן, שהוא בערך סוף זמן אשמורה ראשונה. ואע"פ שזה בערך יש לזה ערך גדול, שאין אנחנו יכולים לכוין בדיוק את שעת המשמרות המשתנות, והעיקר שזה בערך באותו הזמן]. וזה מעיד על יראת שמים, וכדברי השו"ע (סי' א' סעי' ג) ראוי לכל ירא שמים להיות מיצר ודואג על חורבן בית המקדש. וכשמקונן על החורבן באותם שעות לא יאמר סדר תיקון חצות המתוקן מרבנו האר"י [שאז נראה כאילו אומר ממש תיקון חצות רחל ולא וכוידוע עוד לא הגיע זמנם, וקרוב הוא להיות מקצץ בנטיעות, ולבלבל ח"ו ירידת העולמות]. אלא יאמר כפי לשונו, ויכול לעשות כפי שכתב בספר סדר היום (הבאנו דבריו בהלכה כד).